

СЦИ-9

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 29. ДЕЦЕМБРА 1874.

ОДИНОЧНИК ЈОТ НАСЛЕДСТВА КОЈИ СЕ ПРЕДСТАВЛЯЕ ОДИНОЧНИКОМ ЈОТ НАСЛЕДСТВА КОЈИ СЕ ПРЕДСТАВЛЯЕ
СВЕДОГИ САДУ У НЕДЕЉУ 29. ДЕЦЕМБРА 1874.

ПОЗОРШТЕ

БРОЈ 61.

ОДИНОЧНИК ЈОТ НАСЛЕДСТВА КОЈИ СЕ ПРЕДСТАВЛЯЕ ОДИНОЧНИКОМ ЈОТ НАСЛЕДСТВА КОЈИ СЕ ПРЕДСТАВЛЯЕ
СВЕДОГИ САДУ У НЕДЕЉУ 29. ДЕЦЕМБРА 1874.

УРЕЂУЈЕ

А. ХАЦИЋ ОДОДОВЛЕНТИКОМ И ОДОДОВЛЕНЦОМ
УЧИЛНИЧКОМ АКАДЕМИЈИ САНДУЧИЧКОМ САДУ
НОВИ САД 40. АДИ СТРАДАУ 60. НОВ. МЕСЕЧИНОМ ЗА ОГЛАС
3 НОВ. И 30. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ,

ОД ОДИНОЧНИКА ПРИЧАДАЊУ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРОГЕ

ШТА ЈЕ У ДРАМИ ИДЕЈА, ШТА ЛИ ЈЕ ТЕНДЕНЦИЈА?

ЧИТА

(Пистолак) ОДИНОЧНИКА ОДИНОЧНИКА УЧИЛНИЧКОМ АКАДЕМИЈИ САНДУЧИЧКОМ САДУ

ВОДИ ВЪДОЧАШТОВА ШТА ЈЕ ТЕНДЕНЦИЈА? ОДИНОЧНИК
И ТЕНДЕНЦИЈА је она мисао, која се у извесним
историјским приликама, у извесном времену, на из-
весном месту, у извесном делу човештва рађа,
и која престаје делати онда, када ове прилике,
ова времена и ови делови људства престају. Тен-
денција је паљ пре свега свака дневна идеја,
дневно питање садањега доба, која је оно
ото

Да наведемо примере, из којих се може ви-
деји разлика међу тенденцијом и светском идејом:
Слобода рода људског, као и поједици, сло-
бода као апсолутан појам, слобода у опште, свет-
ска је идеја

Ослобођење Италије од бурбонског и попов-
ског притиска, ослобођење Србије под турској јар-
ма, даље слобода као релативан појам, слобода
извесног народа у извесном времену, то је по-
времена идеја, то је тенденција.

Шврсмена идеја, тенденција, разликује се да-
кле од апсолутне или светске идеје. Та разлика
је троја: Тенденција је

1.) Прелазна, јер постаје у извесном времену и с њиме престаје; она се даје са свим остварити.

2.) По што тенденција нема од искони теме-
ља у роду људскоме, већ постаје у људима у
извесно време, то у овом времену још пигде у
обичном животу, ни делимице није остварена;

јер је тек поникла у духу људскоме, јер се сад-
теј о њој премишља, даље пређе није могла

ни постојати.

3.) Она мора бити такођер чиста и морална;
али она чије је општа, боланствена идеја, о ко-
јој нема сумње нити препирке, него је права
земаљска, реална, стварна, за време, место и
људе привезана идеја, о којој се може препи-
рати и сумњати, да ли је истинита; она даље

имају исти назив, и то је тенденција, која се
поставља веће садањости, а не једној иконици
или једној иконици, која је чиста и морална, у свему је иначе друга-
чија ће.

По што тенденција није апсолутно истината, није у животу де-
ламице остварена, то се је може њоме никако
трагички или комички намера постићи. Песник
може дивну трагедију или комедију по слободи
написати, доказујући да се ова никади у животу
не може остварити, али даје пистолак да се ова
сваки човек у цеколикој ужива. Слободу пак сво-
је отаџбине не може обрадити песник никада
трагички или комички, јер би у једном случају
узвунио, а у другом посクリнио гледаоца, пости-
гао би даље противној од онога, што је цео цел
драматској уметности. С тога видимо, да тенден-
ција сама оставља трагедију и комедију, и хвата
места у позоришној игри, која нема тако висо-
ку џел, али је ова у толико разноличнија.

По што је светска идеја непрелазна, по што
она има у свако доба исто значење, то је дра-
матско дело, у томе она долази, постаје непре-
лазним. Повремена идеја, тенденција, која по-
времено, дневно питање узима као полуту дра-
ме, ма била као даровито у овој изведена, ипак
јој удара жиг прелазности. Она већ при рађању
своме ћоси у себи кличу смрти.

Тенденцијозна драма никади не ће братици за пред-
мет радње своје просте људске сукобе, које једине
позорица вади да приказује; већ пунек политичке
и друштвене сукобе; она ће понизити се,
те постати катедром, са које ће се свет учити
извесним страначким и повременим наукама; она
ће постати говорницом, са које ће се војевати за
дневне догађаје, за извесне намере, које могу
имати у садањости и спољњем животу народа
великог и моралног оправдања, али које самрт-

ни ударац задају чистој, племенитој цели уметности, и које сваком увиђавном човеку тако исто огде као предлагаоница, када се са ње заоре политичке беседе. Зна се, да тенденција на позорници влада особито у оно доба, када грађанске, народне и политичке борбе бесне. Тада је позоришна публика клуб, коме глумци дневну науку и политику уљевају. Када политичка песма, када еп или роман распостиру тенденцију, то још има смисла; лирско песништво нарочито, које израза даје тренутном и општем расположењу, може то с успехом чинити, као што је већ и чинило. Драма пак служи са свим другој, цели, има са свим другим животне услове. Њој је задатак, да чисти опште људске страсти и идеје. Тенденција постизава противно, јер она распаљује страсти и идеје, које су уметничке, и у садањости попичу. У политичким и друштвеним стварима су повесница, журналистика и публицистика једине учитељице људске. Драматски песник не треба да учи гледаоце, како да се развијају и владају као људи. Као што му ово земљиште не може нико одузети, јер је то његова својина: тако треба и драматски песник да поштује туђе земљиште, а не да служи страним целима, да буде чински распостирач страних политичких програма и свакидањих новости. Тенденцијозни драматични када нема појманој узвишености његове уметности, напуштајући, зарад тренутна успеха, сваку племенитију биљку драматске појезије, а грабећи се за зеље тенденцијозног песништва, које тако бујио расте на политичким пољанама. Он је међу песницима то, што су превивачи међу животиљама. Било је примера, да су писане тенденцијозне драме час за једну владу и народ, а час противу њих, како је кад политички интерес доносио. Било је драма, које су за предмет, за тенденцију, узеле, акције друштва, што је по јужном мору иловило. Било их је ваздан, које су политичку варалицу Наполеона III, као јунака на позорницу износиле. Сваку телеграфску новост употреби тенденцијозни писник, те је изнесе у „буллету“ пред публику, и тиме обећашује не само позориште, него историју свога времена, јер ова писка није тако маловажна, да своју пресуду слуша од таких бројолепих бржаваца! Биће увек писаца, који ће писати тенденцијозне драме; биће позорница, које ће те

драме приказивати, али се тиме пљује у лице правој драматској уметности. Тенденцију као полурут драме употребљавати, нема баш ни јаква уметничка смисла!

Ма да се светска и повремена идеја или тенденција једна од друге разликују, ипак има момената, који се у обема потпуно подударају. Као је онда?

Треба ли тенденцију одбацити, када се подудара са светском идејом? Треба ли при представљању светске идеје сваку тенденцију избегавати?

Напред ваља приметити, да је светска идеја као нешто веома, узвишење, вазда ваљано и истинито, увек већа, уметнички оправданија, а повремена идеја или тенденција, да је као нешто прелазно, у релативном смислу истинито, мања, да није дакле уметничка. Доказано је, да оно, што је веће и истинитије, увек превазилази оно, што је прелазно, што је у релативном смислу, у неко време истинито, и да га тако исто као целина део свој обухвата и у себи садржаја. Где дакле светска идеја заиста у драми у пуној светlosti одејајује, биће ова уметнички лепа, ако се и тенденција у њој примети, она ће шта више у толико силијега утиска имати!

Догађа се често да из прелазне, повремене идеје поникне свест и познавање светске идеје, а често се деси, да светска идеја, када се укаже, повремену идеју, тенденцију, у себи скрива, по њој знаћа даде. У обема је светска идеја чинилац, који производи утисак.

Богословске борбе, верозаконске и доктматске распре пређашићега столећа породише у Лесинту живу жељу, да толеранцију, триљивост, и једнакост свију верозакона пред богом, у драматској радњи на видије изнесе. У тој намери написао је свога „Натана“. Ову драму дочекао талаш свет с одушевљењем, јер је верозаконски раздор достигао био свој вршак. Натаан беше за своје доба тенденцијозан комад наперен противу патства Геца, противу Велинера и другова им, који брањаху верозаконску затуџаност и нетриљивост. Али је само изгледало, да је Натаан тенденцијозно дело, јер толеранција, триљивост је светска идеја и дотле ће је бити, докле сви људи не узимају један верозакон. Натаан ће у Немачкој у толико више поштован бити, што га потоњи свет не мери оним полемичким мерилом, којим су

га сувремењаци мерили. Није ондашња тенденција „Натања“ бесмртним учинила, него вечита идеја трпљивости, која ваља да све људе одушевљује. Само се по себи разуме, да је тадања тенденција ову вечиту идеју у толико више поткрепљавала, што је у њој лежала.

Песника лако занесу идеје његовог времена, те обгрли вечиту, светску идеју, доказујући њену

непрелазност и величанственост. Песника као самртног човека могу у опште светске, прелазне прилике светском идејом задахнути. Он не ће ову своју светску идеју напустити за то, што се она подудара са тренутном, новременом идејом, тенденцијом његовог времена. На против ће му то на руку иći, јер ће у толико лакше до ефекта, успеха доби.

(Свршић се.)

ДИНОРАНДОВА СЛАВСТА ИМ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Звонар богословичне цркве) приказан је у четвртак 26. децембра први пут. О самом комаду и о представи донесеној критици у првом броју овога листа што долази, а за сада само толико, да се овај романтична драма јако допала публици, и да је цела представа и у главноме и појединце испада веома добро и складно на потпуно, очигледно, задовољство наше позоришне публике, која је више пута своје задовољство бурним тапашањем изјављivala и позориште напунила као шиједаипут до сада за целе ове позоришне сезоне.

—о—

ПОЗОРИШТЕ.

* (Немци о нашим народним позориштима.) Дусбуршки „Allgemeine Zeitung“ пишу у свом 360. броју о нашим народним позориштима ово: „Са саразмерно брзим развијком српске књижевности као да се и српско позориште развија у истини скромним, али ипак повољним правцем. Срби имају за сада — осим неколико мањих, новоришичких дружина — два позоришта, која потребама, у колико то допуштају прилике, довољно одговарају, не узимајући при оцењивању ванредно, него са свим обично мерилом. Једном је позоришту седиште у Новоме Саду, а другом у Београду. Новосадско позориште издржава сам народ. Тога ради основна је фонар, који се умножава годишњим прилозима, што долазе од приватних људи, општина, задруга и друштава, или из посмртних оставница. Из ових приплода издржала се новосадско позориште. У изображеном српском круговима давно се увидило, да је позориште средство да се извештава народ и тако се све чини — то морамо констатовати — да позориште врши тај свој задатак у српском народу.

Има само једна немила околност, а та је, да сада је угара-ска влада чини свакојаке незгоде развијству српског по- зоришта. Али има изгледа, да ће се и ова неприлика скоро уклонити. Београдско позориште издржава држава, и народ га воли тако, како се никад није очекивало. Влада ристићева, која у опште није донела Србији користи, није ни у овој ствари своме задатку дорасла, чако се и на- многу штету млађаном позоришту. Погрешне мере и па-

именовање неспособних интенданата, учинице, те београдско позориште па скоро узе правља, који му не би донео добрих последица. Једва су после уклњење главне пререке, које су стојале на путу добром развијству позоришта, те има наде, да ће српско позориште у Београду потпуно одговорити захтевима таког уметничког завода. Глумачких дарова има међу Србима доста. Београдско позориште је не давно имало спага, које би на част служиле већим и развијенијим народима. У последње време има Срба и на страним позорницама. Треба нам само споменути, Јошу Савића, дворског глумца у Вајмару и Ирму Јеленкову, члане дворског позоришта у Бечу. Јеленка је била до скора па београдском позоришту, где је изврспо представљала. Приликом њеног глумљења у Бечу, прошлога лета, извржаласа се бечка критика тако новољно о њој, да је управља дворском позориштима без окењавања задобила овај необични дар, за дворско позориште. Ово је довољан доказ, да Срби имају дара за ову струку. Српско позориште има даље лепе будућности, ако само узима увек добру управу, као што је већ сада нарочито има новосадско позориште, којим управља српски писац Антоније Хаџић. У интересу српског народа и његовог развијатка желимо им, да се овај наша испуњи.“

СИТИПИЦЕ. (Фото: Е. М. Д. Б.)

* (Воде има и нема у млеку.) Џека мајуркиња продајала је на новосадском тргу сваки дан млека, у коме је увек било до половине воде. Дође џека жена да купи млека, одмах примети да има воде у млеку, па ће јој рећи: „А што сиди ти усула толику воду у млеку?“ — Млекарница се почне заклињати: „Ако сам усула једне кани воде у ово млеко, да Бог да ми отпаде обе руке.“ Кад жена то вачу, новорова млекарница и купи млеко од ће, али кад га донесе дома, опази, да је преварена. — Сад ми кажите да ли се млекарница криво заклела или не? — Криво, па да како, куку и леле њезиној душни: — Није криво, него право, јер је она сицала млеко на воду, а не воду на млеко.

Издаје управа српског народног позоришта

